

УДК 599.742.1(477)

ФОРМУВАННЯ ОСЕРЕДКУ МЕШКАННЯ ШАКАЛА (*CANIS AUREUS*) НА ПІВДНІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Костянтин Редінов

Регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса»
вул. Шкретієнко, 16, м. Очаків, Миколаївська обл., 57500 Україна
Regional Landscape Park «Kinburnska Spit»
Shkreptienko St. 16, Ochakiv, Mykolaiv Region, 57500 Ukraine
E-mail: brufinus@gmail.com

Emergence of a New Golden Jackal (*Canis aureus*) Population in the South of the Mykolaiv Oblast. — Redinov, K. — The jackal was recorded first in the studied region by a huntsman on 22.10.2008 nearby the Tylihul Estuary within the Berezanka raion. From December 2010 until December 2015 within the Ochakiv raion 43 individuals were found, among which 33 were shot. The increase in the number of animals alongside with observation of swarms including up to 9 individuals (8.11.2015) during the last few years indicate the emergence of a breeding population of the species. Most of the jackal's records are related to the right bank of the Dniro-Bug Estuary. In the Kinburn peninsula, the species was not revealed. According to the spatial distribution of data on the species' records in different times, the jackal dispersed to the south of the Mykolaiv oblast through the Odessa oblast and further expansion from Romania. The species expansion is occurring against the background of existing of a relatively abundant and widespread wolf population (*Canis lupus*). A case of rabies disease in the jackal was discovered as well.

Ключові слова: golden jackal, expansion, Mykolaiv oblast, Ukraine.

Формування осередку мешкання шакала (*Canis aureus*) на півдні Миколаївській області. — Редінов, К. — Вперше шакала здобуто мисливцем 22.10.2008 р. поблизу Тилігульського лиману в Березанському районі. З грудня 2010 р. по грудень 2015 р. в Очаківському районі виявлено 43 особини, з яких здобуто 33. Зростання кількості тварин в останні роки та спостереження зграй чисельністю до 9 особин (8.11.2015 р.) свідчать про формування осередку розмноження виду. Більшість знахідок шакалів приурочені до прибережної смуги правого берегу Дніпро-Бузького лиману. На Кінбурнському півострові вид не виявлено. На південь Миколаївської області шакали, судячи з розподілу у просторі знахідок різного часу, потрапили розселяючись зі сторони Румунії в Одеську область і далі. Вселення виду відбувається на фоні існування досить чисельної і широко розповсюдженної популяції вовка (*Canis lupus*). Виявлено випадок захворювання шакала на сказ.

Ключові слова: шакал, експансія, Миколаївська обл., Україна.

Вступ

Шакал (*Canis aureus* L., 1758) — хижак, який активно заселяє терени України. Вперше його знайдено в другій половині 1990-х рр. в Одеській обл., в дельтах Дунаю та Дністра (Волох та ін., 1998; Роженко, Волох, 2000; Загороднюк, 2006).

За останні роки з'явилися свідчення про численні знахідки виду в різних куточках України (Волох, 2004; Rozenko, Volokh, 2010; Волох, Шестопалов, 2011; Zagorodniuk, 2014 та ін.). В Україну ці тварини потрапляють чотирма різними шляхами (за: Rozenko, Volokh, 2010; Волох, Шестопалов, 2011). На південь Миколаївської обл. шакали, безперечно, потрапили «західним» шляхом — з території Румунії в Одеську обл. і далі на схід і північ.

Мета цієї праці — узагальнити всі наявні дані про знахідки шакала на півдні Миколаївської області та дослідити етапи вселення виду та формування ним нового осередку розмноження у Північно-Західному Причорномор'ї.

Результати та обговорення

Вперше автором отримано інформацію про знахідку шакала в 2008 р. (Редінов, 2013). Самця шакала здобуто мисливцем 22.10.2008 р. в балці поблизу Тилігульського лиману, між с. Ташине та с. Анатоліївка Березанського р-ну. Це була перша знахідка виду в Миколаївській обл. Здобута особина є молодим екземпляром, що підтвердив М. Роженко, переглянувши фотографії (рис. 1–2). З неї зроблено опудало для приватної колекції. Зауважу, що у верхів'ях Тилігульського лиману (Одеська обл.) шакала знайдено ще в 2002 р. (Roženko, Volokh, 2010). Це свідчить про те, що на Миколаївщину перші оселенці могли потрапити і раніше.

Всі інші відомі нам знахідки шакалів стосуються Очаківського району. У грудні 2010 р. шакала здобуто між с. Куцуруб та м. Очаків та самку 28.11.2012 р. біля с. Солончаки (автором переглянуто фото з мобільного телефону).

Біля с. Іванівка 24.02.2013 р. за допомогою мисливських собак вигнано з старого занедбаного саду двох особин (пару ?); здобутий шакал виявився самкою (рис. 3), з нього зроблено опудало, котре оглянуто автором у конторі «Очаківського ДЛМГ».

Ще трьох шакалів здобуто біля с. Куцуруб, с. Солончаки та с. Парутине взимку 2012–2013 рр. У двох випадках — біля садиб, де вони робили спроби полювати на домашніх птахів у світлу частину доби. Достовірність цих даних нами не перевірено, але виходячи з інших знахідок (Редінов, 2013), вони заслуговують на увагу.

Отримані в наступні роки дані свідчать про зростання чисельності виду. Так, в осінньо-зимовий період 2013/2014 рр. в Очаківському районі здобуто щонайменше 18 шакалів. З них 5 особин за одне полювання — в окол. с. Дмитрівка, а 2 ос. за одне полювання — біля с. Солончаки. Одного шакала здобуто біля ферми в окол. с. Рівне (дані опитувань).

Восени 2015 р. знову здобуто шакалів: 8.11.15 — одиночну тварину вполювали на занедбаному винограднику в окол. с. Дмитрівка та 5 особин здобуто зі зграї з 9 тварин в пониззях балки Аджигол на південний захід від с. Солончаки (рис. 4). Автор бачив фото всіх здобутих шакалів. Для порівняння: на полюванні того дня здобуто лише 2 лисиці (*Vulpes vulpes*).

У балці південніше с. Парутине 15.11.2015 р. здобуто самця зі зграї з 5 особин (рис. 5). Цю тварину передано для виготовлення опудала для експозиції Миколаївського краєзнавчого музею. 21.11.2015 р. шакала здобуто між с. Каталине та с. Козирка. В ЗМІ була інформація про здобуття шакала 24.03.2015 р. на фермі в с. Куцуруб, у якого ветеринари виявили сказ.

Отримані дані дають підставу говорити про формування осередку розмноження шакалу на материковій частині півдня Миколаївської області в межах Очаківського району. З грудня 2010 р. до грудня 2015 р. там виявлено 43 тварини. Найбільшу зграю, з 9 особин, спостерігали 8.11.2015 р. у пониззях балки Аджигол поблизу с. Солончаки. Зауважимо, що вид знаходиться під значним пресом мисливців, здобуто 34 особини, але чисельність його зростає. В Березанському р-ні виявлено і здобуто лише одну тварину, у 2008 р. Як повідомив нам місцевий таксидерміст, більше фактів здобуття шакалів йому не відомо.

Рис. 1. Голова шакала здобутого біля Тилігульського лиману 22.10.2008 р. Фото з архіву автора.

Fig. 1. The head of the jackal shot near the Tylihul Estuary on 22.10.2008. Photo by the author.

Рис. 2. Шкура шакала, здобутого біля Тилігульського лиману 22.10.2008 р. Фото з архіву автора.

Fig. 2. The skin of the jackal shot near the Tylihul Estuary on 22.10.2008. Photo by the author.

Рис. 3. Шакал, здобутий біля с. Іванівка 24.02.2013. Фото Ю. Патенка.

Fig. 3. The jackal shot near Ivanivka on 24.02.2013. Photo by Yu. Patenko.

Рис. 4. Шакали, здобуті поблизу с. Солончаки 8.11.2015. Фото Ю. Патенка.

Fig. 4. Jackals shot near Solonchaki on 8.11.2015. Photo by Yu. Patenko.

Рис. 5. Шакал, здобутий біля с. Парутине 15.11.2015.

Fig. 5. The jackal shot near Parutyne on 15.11.2015.

Розподіл у просторі знахідок різного часу засвідчує що вид розселявся з заходу на схід, та підтверджує висловлену раніше точку зору про походження шакалів котрі оселились на півдні Миколаївщини.

Більшість знахідок шакалів приурочені до прибережної смуги правого берегу Дніпро-Бузького лиману (рис. 6), де є гарні умови для мешкання тварин (плавневі системи; урвисті, розчленовані, глинисті береги з деревно-чагарниковими заростями; лісонасадження; сади та виноградники, в тому числі занедбані) та більш різноманітна, порівняно з полями, харчова база. Зокрема, тут є високою чисельність вужів, ящірок, гарні зарості маслинок вузьколистій. Збільшенню можливостей здобування поживи сприяє і те, що ця територія щільно населена людьми. Як відомо, за характером живлення, шакал є одночасно хижаком та активним збирачем, вживає також рослинну їжу (Роженко, 2006).

На Кінбурнському півострові шакал досі не виявлений, хоча його здобуто в 2011 р. в дельті Дніпра на прилеглий території (Волох, Шестопапов, 2011) (рис. 6). Про рідкісність виду у лівобережній частині нижнього Придніпров'я свідчить відсутність знахідок у Чорноморському біосферному заповіднику та його околицях (Селюнина, 2013).

Вселення виду відбувається на фоні існування досить чисельної і широко розповсюдженої популяції вовка (*Canis lupus*): у автора є, зокрема, дані про здобування вовків в останні роки в районі Тилігула, Широколанівського полігону та в Очаківському районі, включаючи Кінбурнський півострів. Вовк є природним ворогом шакала (Роженко, Волох, 2000). Шакал, у свою чергу, виступає в ролі трофічного конкурента лисиці та єнота уссурійського (*Nyctereutes procyonoides*), хоча харчові спектри їх дещо різняться (Роженко, 2006).

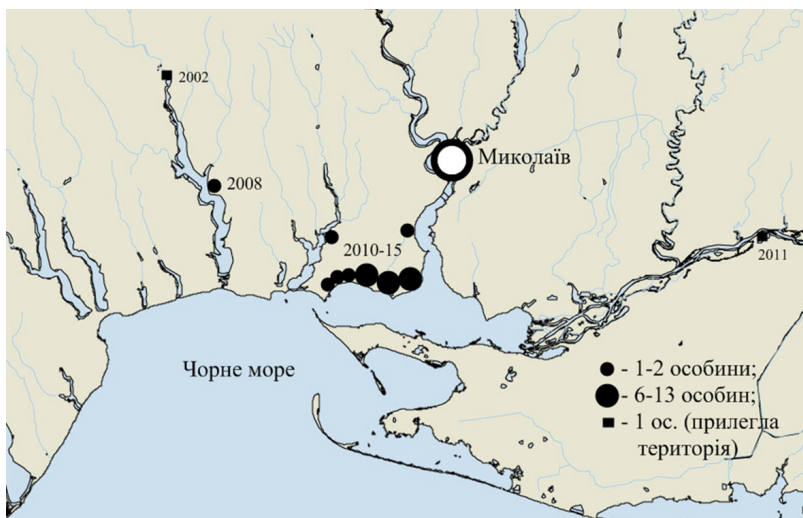

Рис. 6. Місця та роки здобуття та спостережень шакалів на півдні Миколаївської обл. (n = 33) та прилеглий території.

Fig. 6. Localities and dates of shoots and observations of the jackal in the south of the Mykolaiv oblast (n = 33) and adjacent areas.

Подяки

Автор висловлює щирю подяку мисливцю Ю. Патенку (м. Очаків) за допомогу в зборі інформації, І. Загороднюку та М. Роженку за надані консультації.

Література

- Волох, А. М., Роженко, Н. В., Лобков, В. А. Первая встреча обыкновенного шакала (*Canis aureus* L.) на юго-западе Украины // Научные труды Зоол. музея Одесского гос. ун-та. — Одесса : Астропринт, 1998. — Том 3 (Исследования многообразия животного мира). — С. 187–188.
[Volokh, A. M., Rozhenko, N. V., Lobkov, V. F. First record of the common jackal (*Canis aureus* L.) in the south west of Ukraine // Nauchnye Trudy Zool. Muz. of Odessa State Univ. — Odessa, 1998. — Vol. 3. — P. 187–188.]
- Волох, А. М. Появление обыкновенного шакала (*Canis aureus*) у берегов Крыма // Вестник зоологии. — 2004. — Том 38, № 3. — С. 80.
[Volokh, A. M. Appearance of the golden jackal (*Canis aureus*) near coast of Crimea // Vestnik zoologii. — Vol. 38, N 3. — P. 80.]
- Волох, А. М., Шестопал, М. И. Обнаружение шакала (*Canis aureus* Linnaeus, 1758) в низовьях Днепра // Вестник зоологии. — 2011. — Том 45, № 5. — С. 456.
[Volokh, A. M., Shestopal, M. I. Detection of a Golden Jackal, *Canis aureus* (Mammalia, Carnivora), in the Lower Dnieper Region // Vestnik zoologii. — Vol. 45, N 5. — P. 456.]
- Загороднюк, І. Адвентивна териофауна України і значення інвазій в історичних змінах фауни та угруповань // Фауна в антропогенному середовищі. — Луганськ, 2006. — С. 18–47. — (Праці Териологічної школи; Вип. 8).
[Zagorodniuk, I. Adventive mammal fauna of Ukraine and a significance of invasions in historical changes of fauna and communities // Zagorodniuk, I. (ed.). Fauna in Anthropogenic Environments. — Luhansk, 2006. — P. 18–47. — (Series: Proceedings of the Theriological School; Vol. 8).]
- Редінов, К. О. Знахідки шакала на півдні Миколаївської області // Актуальні проблеми дослідження довкілля : V Міжнар. наук. конф. — Суми, 2013. — Том. 1. — С. 222–224.
[Redinov, K. O. Findings of jackal in southern Mykolaiv region // Actual Problems of Environmental Studies. Collected Works (Proc. V Intern. Conf.). — Sumy : Sumy Univ., 2013. — Vol. 1. — P. 222–224.]
- Роженко, М. В., Волох, А. М. Поява шакала звичайного (*Canis aureus*) на півдні України // Вестник зоології. — 2000. — Том 34, № 1. — С. 125–129.
[Rozhenko, N. V., Volokh, A. M. Appearance of the Golden Jackal (*Canis aureus*) in the South of Ukraine // Vestnik zoologii. — Vol. 34, N 1. — P. 125–129.]
- Роженко, М. В. Живлення деяких хижих ссавців у антропогенному ландшафті Причорномор'я // Фауна в антропогенному середовищі. — Луганськ, 2006. — С. 191–200. — (Праці Териологічної школи; Вип. 8).
[Rozhenko, N. V. Feeding of some carnivorous mammals in antropogenic landscape of the Black Sea region // Zagorodniuk, I. (ed.). Fauna in Anthropogenic Environments. — Luhansk, 2006. — P. 191–200. — (Series: Proceedings of the Theriological School; Vol. 8).]
- Селюніна, З. В. Результати моніторингу териофауни Чорноморського біосферного заповідника в 2000–2012 гг. // Природничий альманах. Біологічні науки. — Херсон : ПАТ «ХМК», 2013. — Вип. 18 (2012). — С. 147–167.
[Selyunina, Z. V. Results of monitoring of the mammalian fauna in the Black Sea biosphere reserve in 2000–2012 // Pryrodnichyi Almanakh. Biological Sciences. — 2013. — Vol. 18 (2012). — P. 147–167.]
- Roženko, N., Volokh, A. The golden jackal (*Canis aureus* L., 1758) as a new species in the fauna of Ukraine // Beiträge zur Jagd & Wildforschung. — 2010. — Bd. 35. — S. 237–246.
- Zagorodniuk, I. Golden Jackal (*Canis aureus*) in Ukraine: Modern Expansion and Status of Species // Proceedings of the National Museum of Natural History. — 2014. — Vol. 12. — P. 100–105.